

**КОММУНИКАЦИЯ МАЙДОНИДА МЕДИАТАЪЛИМНИНГ
РОЛИ**

*Гулжаҳан Жақсимуратова,
Қорақалпоқ давлат университети талабаси*

АННОТАЦИЯ: Мазкур мақолада оммавий ахборот ва коммуникация воситалари аудиториянинг медиасаводхонлигини оширувчи восита сифатидаги ролини билиш, медиатаълимнинг вазифалари ҳақида сўз боради. Шунингдек, медиатаълимни ривожлантириш бўйича қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга тўқталган.

Калт сўзлар: коммуникация майдони, медиатаълим, глобаллашув, “ахборот хуружи”, медиа ва ахборот саводхонлиги (МАС)

Ҳозирги ахборот жамиятида яшовчи ҳар бир шахс эрки фуқаролик ҳамда ижтимоий-сиёсий позицияга эга бўлиши учун дунёқараши кенг, эркин фикрловчи, ҳар қандай воқеаликка адекват-тўғри баҳо бера олувчи, ўткир зеҳнли, мустаҳкам иродали, қисқа қилиб айтганда, юксак интеллектуал кучга эга бўлмоқлиги лозим. Бунинг учун эса уларнинг ахборот олиш жараёнига бўлган муносабатини ҳам тўғри шакллантириш зарурати юзага келади. Чунки бугунги глобаллашув жараёнида ахборот энг катта куч, медиа эса унинг манипуляцион хусусиятини белгилаб берувчи стратегик система ҳисобланади. Немис сиёсатчиларинг фикрига кўра, “... ҳамиша муҳим ахборотга эгаллик қилиш, ҳукмрон бўлиш демакдир, муҳим ахборотни муҳим бўлмаган ахборотдан ажрата билиш эса янада кўпроқ ҳокимиятга эга бўлиш, деганидир. Ўз талқинимиздаги муҳим ахборотни тарқатиш имкониятига эга бўлиш мутлоқ ҳукмронлик аломатидир”[1]. Дарҳақақат, дунёда мислсиз илмий кашфиётлар, улкан техникавий имкониятлар, универсал технологиялар яратилди ва яратилмоқда. Ахборот тарқалишининг глобаллашуви, яъни уларни бутун курраи заминни камраб олиш жараёни шиддат билан давом

этяпти. Аслида ахборот соҳасидаги глобаллашув иняоният учун, дунёнинг барча худудларидаги одамларнинг ўзаро мулоқати учун, илм-фан ва маданият бойликларини ўзлаштириш учун улкан имкониятлар яратадиган жараён дир.

Маълумки, мамлакатимизда ахборот коммуникация технологияларининг шиддат билан ривожланиши фуқароларга жаҳон ҳамжамияти томонидан тўпланган маълумот ва ахборотларни чексиз равишда олиш имкониятини бермоқда. Биз оладиган ва фойдаланадиган ахборотнинг сифати бизнинг ҳаётимизга, ижтимоий-сиёсий фаолиятимизга катта таъсир кўрсатмоқда. Натижада, фуқаролар ушбу ахборотнинг ишончли эканлигини баҳолаш, ўз фикрини эркин айтиш борасидаги ҳуқуқларини тўлақонли амалга ошириш кўникмаларига эҳтиёж сезмоқда. Шунинг учун ҳам кун тартибига фуқароларнинг медиа ва ахборот саводхонлиги (МАС) ни таъминлашдек долзарб масала кўндаланг қўйилмоқда.

Ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари ҳарқимнинг ахборотни эркин олиш ва тарқатиш борасидаги конституциявий ҳуқуқларини амалга оширишга хизмат қилади. Мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқида бугунги кун хавф-хатарлари ҳақида сўз юритар эканлар “Дунёда терроризм таҳдидлари айниқса, сўнгги йилларда кучайиб бораётгани уларга қарши асосан куч ишлатиш йўли билан курашиш усули ўзини оқламаётганидан далолат беради. Бу борада кўп ҳолларда таҳдидларни келтириб чиқараётган асосий сабаблар билан эмас, балки уларнинг оқибатларига қарши курашиш билангина чекланиб қолинмоқда. Халқаро терроризм ва экстремизмнинг илдизини бошқа омиллар билан бирга, жаҳолат ва мурасасизлик ташкил этади, деб ҳисоблайман. Шу муносабат билан одамлар, биринчи навбатда, ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир,” дея таъкидлади.

Дарҳақиқат, бугунги кунда “ахборот хуружи” жуда ҳам оммалашиб кетди. Шу боис, ёш авлод вакилларида медиа ва ахборот саводхонлиги компетентлигини шакллантириш педагогларнинг энг муҳим вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда. Инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон декларациясининг 19-моддасида кўрсатилишича, “Ҳар бир инсон эътиқод эркинлиги ва уни эркин ифода этиш ҳуқуқига эга: ушбу ҳуқуқ ўз эътиқодига тўсиқсиз тарзда содиқ бўлиш ҳамда ахборот ва ғояларни ҳар қандай воситалар билан ҳар қандай давлат чегараларидан қатъий назар излаш, олиш ва тарқатиш эркинлигини ўзида мужассам этади”. Медиа ва ахборот саводхонлиги (МАС) юқорида тилга олинган ҳуқуқдан тўлақонли фойдаланиш учун зарур бўлган билим ва малакалар билан қуроллантиради. Мазкур ҳуқуқнинг амалга ошиши медиатаълим бўйича 1982 йилда қабул қилинган Грюнвальд Декларацияси билан ҳам белгиланади. Унда сиёсий ва таълим тизимлари фуқароларда коммуникация феномени тушунчасини ривожлантиришда ва уларнинг ОАВ ва (анъанавий ва янги) коммуникацияларда иштирок этишини рағбатлантириш кўрсатиб ўтилган. Мазкур ҳолат 2005 йилда қабул қилинган Александрия декларациясида ўз ривожини топиб, унда медиа ва ахборот саводхонлиги инсоннинг бутун ҳаёти давомида оладиган таълим асоси сифатида белгилаб берилган. Декларация ахборотни самарали равишда излаш, баҳолаш, ундан фойдаланиш ва барча соҳаларда шахсий, ижтимоий, касбий ва таълим мақсадларига эришиш учун уни яратиш имкониятларини тақдим этишда медиатаълимнинг аҳамиятини ифода этади. Медиатаълим рақамли ахборот ва рақамли технологиялар дунёсида барча халқларнинг ижтимоий фаоллигини оширишга ундовчи инсоннинг асосий ҳуқуқларидан биридир. Медиа ва бошқа ахборот хизматлари (кутубхоналар, архивлар ва Интернет) бутун дунёда мавжуд ахборотнинг кўплигини ҳисобга олган ҳолда инсонларга қарор қабул қилишга кўмак беради. Бундан ташқари, улар жамият ўзи ҳақидаги ҳақиқатни билиши, аҳоли билан бўладиган мулоқотни қўллаб-

қувватловчи ва шу орқали у билан бирлашган ҳолда мақсад сари бориши мумкин бўлган воситадир. Оммавий коммуникация ва ахборот каналлари инсоннинг ҳаёти давомида билим олишга катта таъсир кўрсатади, шунинг учун ҳам нафақат бўлажак журналистлар, балки барча фуқаролар ҳам медиа ҳамда кутубхона, архив ва Интернет каби бошқа ахборот хизматлари қай тарзда ишлаши ва уларни қай тарзда тўғри баҳолаш лозимлигини билиши зарур. Медиа ва ахборот саводхонлигининг вазифаси эса айнан ушбу билимларни таълим олувчиларга етказиб беришдан иборатдир.

Медиатаълим ўз навбатида фойдаланувчиларга коммуникация ва ахборот каналлари билан онгли равишда ўзаро муносабат ўрнатишга имкон яратади. Медиа ва ахборот саводхонлиги орқали олинадиган билим фуқароларда танқидий тафаккурни ривожлантириши лозим бўлиб, уларга медиа ва бошқа ахборот етказиб берувчилардан юқори ҳамда сифатли хизмат кўрсатилишини талаб қилиш учун замин яратади.

Ўзбекистон жаҳон ахборот маконига шиддат билан интеграциялашмоқда. Мамлакат фуқаролари бугунги кунда жаҳон ҳамжамияти томонидан тўпланган маълумот ва ахборотларни чексиз равишда олиш имкониятига эга. Биз оладиган ва фойдаланадиган ахборотнинг сифати бизнинг ҳаётимизга, ижтимоий-сиёсий фаолиятимизга катта таъсир кўрсатади. Бугун ахборот муҳитидаги ислохотлар, матбуот билан ҳамкорлик “муносабатларининг устувор жиҳатларини тўғри белгилаш”га ва оммавий ахборот воситалари (ОАВ) “фаолияти устидан назорат қилишнинг иқтисодий механизмлари, ахборот манбаларининг ёпиқлигини, шунингдек, таҳририятларга ҳокимият органлари ва маъмурий тузилмалар томонидан бўлаётган маълум даражадаги босимларни бартараф қилиш”га қаратилган. Шу ўринда парламент томонидан “ижро ҳокимияти органлари фаолиятининг, юртимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг, давлатнинг ички ҳамда ташқи сиёсатининг очиқлиги ва ошқоралиги” ни таъминлайдиган бир қатор

қонунларни қабул қилиш ишлари амалга оширилмоқда. Жумладан, 2014 йил 5 май куни республикамізда “Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Мазкур қонун миллий ахборот маконининг янада шаффоф бўлишига, унинг кенгайишига ҳамда глобал ахборот маконида Ўзбекистон имижининг, миллий контент мазмуни, шакли ва усулларининг бойишига хизмат қилиши шубҳасиз.

Медиани ифода этиш шакллари ва воситалари доимий равишда ривожланиб келади. Демак, журналистнинг медиа ва ахборот саводхонлиги ҳам узлуксиз тарзда такомиллашиб бориши аниқ. Бунда журналистнинг медиа кўникмалари, унинг медиа танқидга қобилияти ва медиа тилини билиши ҳақида сўз юритилиши жоиз. Бунинг барчаси муаллифнинг таҳлил қила олиши, техник-технологик ҳамда шахсий медиаресурсни ярата олиши малака ва кўникмалари билан боғлиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Время, информация, интернет: тенденции, трансформации и перспективы. Илмий мақолалар тўплами. Т, 2014. 201-бет.
2. Ахборот ва ахборотлаштиришга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. — Т.: Адолат, 2008. — 41–48 б.
3. Дўстмуҳаммад Х. “Оммавий ахборот воситаларини ривожлантиришнинг демократик андозалари” Т., “Ўзбекистон”- 2005, 56 бет, Б. 3.
4. Отамуродов С. Глобаллашув ва миллий – маънавий хавфсизлик. Т., “Ўзбекистон”, 2015, -Б.266.